

10. Про науково-технічну інформацію. Закон України від 25.06.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.
11. Про захист інформації в автоматизованих системах. Закон України від 05.06.1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 49. – Ст. 378.
12. Цивільний кодекс України, прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40–44. – Ст. 356.
13. Цивільний кодекс України. Науково-практичний коментар (ред. розробників проекту Цивільного кодексу України). – К.: Істина, 2004. – 916 с.
14. Про захист економічної конкуренції. Закон України від 11.01.2001 р. // Відомості Верховної Ради України, 2001. – № 12. – Ст. 64.
15. Про телекомунікації. Законі України від 18.11.2003 р. // Відомості Верховної Ради України, 2004. – № 12. – Ст. 155.
16. Об информации, информатизации и защите информации. Закон Российской Федерации, принятый Государственной Думой 08.07.2006 р. Одобрен Советом Федерации 14.07.2006 г. // Федеральное законодательство Российской Федерации 2006 г. – М.: 2007.
17. Юридична енциклопедія. – К.: Українська енциклопедія, 2002. – 1068 с.
18. Про електронні документи та електронний документообіг. Закон України від 22.05.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 275.
19. Корчагин М. Поняття інформації як цивільно-правової категорії. // Юридичний журнал. – 2006. – № 9. – С. 56–60.
20. Копылов В.А. К вопросу об информационной собственности. // Научно-техническая информация. Серия 1, 1998. – № 3. – 36 с.
21. Бачило И.Л., Лопатин В.Н., Федотов М.А. Информационное право. – С-Пб.: Юридический центр Пресс, 2005. – 346 с.

Макаренко О.Ю., КНЦ ОНЮА

ДО ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Стаття на тему «К вопросу землепользования в Украине» посвящена многогранному вопросу осуществления землепользования в Украине. Структура работы обусловлена спецификой и сложностью вопроса, целью и задачами исследования. Учитывая специфику построения независимой Украины, осуществление целого ряда реформ и в том числе земельной, обоснована актуальность темы. Осуществлен анализ соответствующих принципов и проанализированы различные определения термина «землепользования». Понятие права землепользования рассмотрено в различных аспектах с определением проблемных сторон и направлений дальнейшего развития правовой мысли. В выводах очерчены теоретические результаты исследований, предложения по усовершенствованию соответствующих земельных отношений.

Clause on a theme «To a question of land tenure in Ukraine» is devoted to a many-sided question of realization of land tenure in Ukraine. The structure of work is caused by specificity and complexity of a question, the purpose and research problems. Considering specificity of construction of independent Ukraine, realization of a lot of reforms and including ground, the urgency of a theme is proved. The analysis of corresponding principles is carried out and various defini-

tions of the term of «land tenure» are analysed. The concept of the right of land tenure is considered in various aspects with definition of the problem parties and directions of the further development of a legal idea. In conclusions theoretical results of researches, offers on improvement of corresponding ground attitudes are outlined.

Згідно зі ст. 14 Конституції України «земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави». Охорона і захист, раціональне використання земельних ресурсів країни забезпечується агротехнічними, землевпорядними заходами, мірами правового характеру, регламентуючими використання земель в якості основного засобу виробництва в сільському господарстві та інших галузях економіки.

В умовах реалізації низки реформ, і в першу чергу земельної реформи, досить чітко простежується необхідність гармонізувати індивідуальні та суспільні інтереси, задля чого вкрай важливо продовжити наукове дослідження та забезпечити якісне законодавче регулювання права землекористування громадян як самостійного правового інституту.

На сьогоднішній день проблематикою земельного, екологічного права займаються такі наступні науковці, як В.І. Андрейцев, Г.В. Анісімова, Г.М. Беженар, А.Г. Бобкова, Л.О. Бондар, Н.С. Гавриш, А.П. Гетьман, О.В. Глотова, В.К. Гуревський, Т.І. Діденко, Є.О. Іванова, І.І. Каракаш, В.В. Носік, О.М. Пащенко, О.О. Погрібний, В.К. Попов, Н.І. Тітова, Ю.С. Шемшученко, М.В. Шульга, А.І. Черемнова та ін.

Земельні ресурси є суттєвим чинником економічного розвитку незалежно від політичних уподобань, пріоритетів представників влади, забезпечують наявність ресурсів для розвитку, відновлюваний процес. Цінність такого капіталу як земля зростає в першу чергу у зв'язку з посиленням процесів глобалізації та інтеграції, міжнародного співробітництва у різних галузях. Вельми цікавими постають також питання володіння та користування мінерально-сировинними ресурсами. Окремо слід зазначити думку низки науковців відносно того, що основою сучасної політики мають стати погляди на землю як на загальнонародне благо.

В цілому, соціально-економічні, політичні реформи у країнах Східної Європи розпочалися ще на початку 90-х років. Реформи що були запроваджені ставили за мету усунути над централізовані економічні структури та впровадити соціально орієнтовані ринкові механізми. Деякі країни у якості основного напрямку своєї розбудови, напрямку економічних реформ, обрали здійснення земельної реформи, зазначивши що без земельної реформи перехід до ринкових відносин є неможливим. Саме питання здійснення землекористування в Україні є складним та багатограним, в деяких випадках заполітизованим. Окремої уваги заслуговує лише той факт, що право виключної державної власності на землю, проіснувало на території України впродовж сімдесяти років, а отже можна і потрібно розглядати проблематику землекористування з різних сторін, намагаючись підійти до вирішення низки проблем комплексно, максимально чітко окресливши межі питання. Певна кількість сучасних компаративістів, займаючись вивченням проблематики порівняльного правознавства, порівняльного земельного та екологічного права, зазначають, що саме у зв'язку з сімдесятирічною історією побудови відповідних правових інститутів, треба дуже обережно впроваджувати відповідні реформи, і впроваджуючи їх, не відхрещуватись від свого пра-

вового минулого, яке в низці питань, є основоположним для розбудови цілих галузей права.

Проведення земельної реформи у будь якій країні має за мету забезпечення реалізації основних функцій землі в природі, економіці, суспільстві. Реформування земельних відносин передбачає здійснення комплексу інституційно – функціональних, економічних, соціальних, правових, екологічних та інших заходів, спрямованих на формування нових за змістом і характером суспільних відносин, пов'язаних з використанням землі. Земельна реформа є найскладнішим перетворенням у суспільному житті населення країни і торкається всіх галузей економіки та суспільного життя [1, с. 1].

На сучасному етапі Україна продовжує змінювати свою правову систему, адаптувати її до умов сьогодення, в деяких випадках обирати шляхи розвитку відповідних реформ. Не слід недооцінювати також роль порівняльного аналізу власного законодавства з законодавством інших держав. Саме під час вибору напрямку подальшого розвитку, під час реалізації низки ідей та на стадії аналізу досягнених результатів, необхідно використовувати порівняльне дослідження земельно-правових норм, що регулюють однорідні суспільні відносини в декількох державах. Критична оцінка іноземного правового досвіду створюватиме можливість для розробки рекомендацій про корисність або недоцільність його запозичення в процесі правової регламентації земельних відносин, запровадження механізмів для удосконалення відповідних правових приписів, а також виявлення найбільш ефективних засобів правового регулювання земельних відносин в сучасних умовах [2, с. 1].

В юридичній літературі право землекористування розглядається як правовий інститут, охоплюючий сукупність однорідних земельно – правових норм, що закріплюють і регулюють підстави, умови та порядок надання, зміни та припинення засад використання земельних ресурсів. Власне право землекористування становить систему правових норм, закріплених у земельному законодавстві, що регулюють суспільні відносини, пов'язані з одержанням корисних властивостей земельних ресурсів [3, с. 134].

Проте право землекористування допустимо розглядати як певні правовідносини, що включають сукупність наданих прав і покладених обов'язків виникаючих при здійсненні землекористування. У такому зв'язку право землекористування буде мати комплексний характер, систематизуючи законодавчі вимоги та поєднуючи їх у земельно-правовий інститут, охоплюючи правомочності суб'єктів та регламентуючи відповідно права та обов'язки що знаходять своє відображення у конкретних правовідносинах.

Право землекористування є правомочністю фізичної або юридичної особи щодо користування земельною ділянкою що виникає в процесі використання земельних ресурсів. Правомочність як суб'єктивне право землекористувача, надає його володарю можливість для добування корисних властивостей конкретної земельної ділянки. Право землекористування як важливий правовий інститут земельного правовідношення та правомочності землекористувача, базується на фундаментальних конституційних положеннях та принципах земельного законодавства [3, с. 135].

Праву землекористування як основні засади регулювання притаманні певні принципи, що знайшли своє відображення в принципах земельного законодавства, і відповідно передбачені в ст. 5 ЗК України. У якості основних принципів права землекористування ми маємо відзначити: похідність права землекористування від права власності на землю; використання земельних ділянок за основним цільовим призначенням; раціональне використання й ефективна охорона земельних ресурсів; поєднання особливостей використання землі як основного засобу виробництва, просторово – територіального базису і природного ресурсу; пріоритетність екологічної безпеки при використанні земельних ресурсів; гарантованість прав на земельні ділянки і прав землекористувачів.

Говорячи про похідність права землекористування від права власності на землю, слід зазначити, що правомочність землекористувача по використанню земельної ділянки, спирається на право користування власника. Власник може передати право користування як в повному обсязі так і в обмеженому, може вимагати припинення землекористування в порядку і на підставі закону.

У свою чергу такий принцип як використання земельних ділянок за основним цільовим призначенням потрібно розглядати враховуючи ч. 1 ст. 19 ЗК України, яка говорить, що землі України за основним цільовим призначенням поділяються на: землі сільськогосподарського призначення; землі житлової та громадської забудови; землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення; землі оздоровчого призначення; землі рекреаційного призначення; землі історико-культурного призначення; землі лісогосподарського призначення; землі водного фонду; землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики та іншого призначення. Законодавчий поділ земельних ресурсів за основним цільовим призначенням більш адекватно відображає здійснення права землекористування на них, відхилення землекористувача від основного цільового призначення є правопорушенням і може стати підставою для припинення землекористування [3, с.136].

Цікаву проблематику можна побачити звернувшись до принципу раціонального використання та охорони земель. Справа в тому, що правові вимоги щодо раціонального використання й ефективної охорони земельних ресурсів не містять законодавчих критеріїв щодо землекористування, маючи юридично не визначений характер, вони ускладнюють забезпечення раціонального використання та ефективної охорони земель правовими засобами. В цілому зазначений принцип при здійсненні землекористування реалізується в двоєдиному нерозривному процесі, становлячи економічно необхідне й екологічно обґрунтоване використання земельних ресурсів, при якому одночасно враховуються економічні й екологічні інтереси людини і суспільства [3, с.137].

Також говорячи про принцип забезпечення раціонального використання та охорони земель, слід зазначити, що зміст даного принципу ЗК України не розкриває. Саме поняття «раціональне використання земель» наведено у ГОСТ 26640-85, де воно розглядається як «забезпечення всіма землекористувачами в процесі виробництва максимального ефекту у здійсненні цілей землекористування з урахуванням охорони земель та оптимальної взаємодії з природними факторами» [4 с.55].

Також раціональним вважається «таке використання земель, у ході якого забезпечується додержання сталих високих урожаїв сільськогосподарських культур, запобігання необґрунтованому вилученню земель із сфери сільськогосподарського виробництва для потреб інших галузей народного господарства, збереження та підвищення родючості ґрунтів, охорона навколишнього середовища» [5, с. 96].

Н.І. Титова зазначає, що «під раціональністю землекористування розуміють... наукову обґрунтованість і найбільшу доцільність використання... земель з одночасним додержанням екологічних правил її охорони» [6, с. 256]. Саме з таким визначенням погоджується багато науковців, адже зміст зазначеного терміну буде змінюватись залежно від того, про які землі буде йти мова. Неможна забувати і про конкуренцію економічного та екологічного змісту «раціонального землекористування»

І.О. Іконицька вважає, що поняття «раціональне використання включає в себе і досягнення максимального ефекту в цілях землекористування, і охорону землі як природного об'єкту у процесі користування нею» [7, с. 42].

М.І. Краснов розглядав раціональне використання землі у сільському господарстві як систему землеробства, що являє собою науково обґрунтований комплекс взаємопов'язаних технологічних, меліоративних та організаційних заходів з використання землі, відновлення та підвищення родючості ґрунтів, що включає організацію земельних територій (землеустрій) та сівозміни, систему обробки ґрунтів та удобрення, водну та хімічну меліорацію тощо [8, с. 44].

На думку М.М. Бринчука, раціональне природокористування – це досягнення необхідного економічного, естетичного, рекреаційного або іншого ефекту при здійсненні природокористування з одночасним дотриманням вимог охорони як використовуваних природних об'єктів, так і навколишнього природного середовища в цілому [9 с.49].

Вивчаючи питання раціонального використання земель, необхідно звернути увагу і на той факт, що поряд із терміном «раціональне використання земель» вживається також поняття «ефективне використання земель». Зокрема, п. 5 Методики експертної грошової оцінки земельних ділянок, затвердженої ПКМ від 11.10.2002 № 1531, передбачає, що «найбільш ефективне використання земельної ділянки – фізично можливе та економічно доцільне використання земельної ділянки та (або) земельних поліпшень згідно із законодавством, у результаті якого вартість, що визначається, буде максимальною порівняно з вартістю, яка може бути визнана на підставі аналізу інших можливих варіантів її використання».

Право землекористування можливо розглядати в декількох аспектах. У суб'єктивному розумінні право користування розглядається як правомочність користування земельними ділянками, тобто застосування їх корисних властивостей (фактично правомочність користування є складовою класичної тріади повноважень власника) або як правовий титул, що надає фізичним та юридичним особам суб'єктивне право використовувати земельну ділянку не на титулі права власності. Такий титул є свого роду «ярликом», що відповідає певній сукупності повноважень щодо земельної ділянки – щодо користування та володіння (за виключенням загального користування) в поєднанні, у деяких випадках, із об-

меженим правом розпорядження нею. В об'єктивному розумінні право користування розглядається як інститут земельного права, сукупність правових норм, що регулюють здійснення суб'єктивного права землекористування, його виникнення, зміну та припинення. Землекористування є різновидом права природокористування, що є підставою для застосування до відносин із землекористування загальних актів екологічного законодавства, насамперед ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» [4, с. 226].

В цілому, правові дослідження питання землекористування в Україні були, є і залишаються надзвичайно актуальними, особливо актуальним відповідні дослідження і їх реалізація у нормах є в період політичної нестабільності, нестабільності виборчої системи і безпосередньо здійснення низки виборів. Звісно некоректним буде твердження відносно того, що є нескладні правові проблеми або проблеми розвитку, вдосконалення відповідних правових інститутів, впровадження норм права викликаних конкретною проблематикою сьогодення, проте об'єктивним буде окреслення саме проблем глобального характеру, і в першу проблематики питання землекористування. Земля дійсно є унікальним творінням природи, унікальним об'єктом, будь-яка діяльність що відбувається у незалежній Україні прямо чи опосередковано пов'язана з землею. Вирішуючи низку проблем пов'язаних зі здійсненням землекористування, ми маємо підходити до проблеми комплексно, враховуючи термінологічний словник, проблематику визначення і наукові думки відносно окремих термінів, безумовно історичний досвід розвитку земельного права в Україні та інших держав, базу порівняльних досліджень і досліджень провідних науковців-правознавців, результати яких знайшли своє відображення у відповідних дисертаційних дослідженнях. В межах наданої роботи автор не зміг окреслити усі грані такого проблемного питання як здійснення землекористування в Україні, проте мета показати складність відповідного завдання, окреслити напрямки подальших наукових досліджень, конфліктність вже наявних правових досягнень, безумовно виконана. В подальшому, цілком реальною є перспектива не тільки вдосконалювати та поглиблювати відповідні наукові дослідження з питання землекористування, алей намагатись залучити інших науковців-правознавців до спільної роботи в межах міжнародних науково-практичних конференцій, круглих столів з проблемних питань окремих регіонів, використовувати отримані розробки у навчальному процесі, готуючи таким чином молодих науковців-юристів, які в майбутньому продовжать вдосконалення відповідних галузей права.

Література:

1. Арнаут А.Г. Земельна реформа в Україні та Румунії: порівняльний аналіз законодавства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.06 «земельне право; аграрне право; екологічне право; природноресурсове право» / А.Г. Арнаут. –К., 2007. – 17 с.
2. Чау Тхі Хань Ван. Земельне законодавство соціалістичної республіки В'єтнам і України: порівняльно-правовий аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.06 «земельне право; аграрне право; екологічне право; природноресурсове право» / Чау Тхі Хань Ван. – Харків, 2007. – 20 с.
3. Земельне право України / [Беженар Г.М., Бондар Л.О., Гавриш Н.С., та інші]; під ред. О.О. Погрібногота, І.І. Каракаша. – [2-е вид.]. –К.: Істина, 2009. – 600 с.

4. Мірошниченко А.М., Марусенко Р.І. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України. – К.: Правова єдність, 2009. – 496 с.
5. Правовий статус районного агропромислового об'єднання / Ц.В. Бичкова, П.Ф. Кулинич, З.А. Павлович та інші.; За ред. В.І. Семчика. К.: – Урожай, 1986. – С. 96–97.
6. Земельне право України: Підручник / М.В. Шульга (кер. авт. кол.), Г.В. Анісімова та ін.: За ред. М.В. Шульги. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – С. 256.
7. Правовые проблемы рационального использования и охраны сельскохозяйственных земель (материалы «круглого стола») // Государство и право. – 1998. – № 4. – С. 42.
8. Там само. – С. 44.
9. Там само. – С. 49.

Мельниченко Б.Б., ЛІ МАУП

«ОКСАМИТОВА РЕВОЛЮЦІЯ» ТА ПРОЦЕС ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАНОВЛЕННЯ ДЕМОКРАТІЇ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ (1989–1991 рр.)

В 1989–1991 гг. в странах Центрально-Восточной Европы прошли кардинальные общественно-политические преобразования, которые завершились крахом коммунистических режимов и ускорили распад и ликвидацию всей системы социализма. Открылись новые перспективы и пути развития для центральноевропейских стран. Основными заданиями стали – демократизация общественно-политической жизни, становления рыночных отношений и масштабные институциональные реформы.

In 1989–1991 cardinal social and political transformations which was completed the crash of the communist modes and accelerated disintegration and liquidation of all system of socialism passed in the countries of Central East Europe. New prospects and ways of development were opened for Central East Europe. Became basic tasks is democratization of social and political life, becoming of relations of markets and institutional reforms of scales.

Актуальність статті зумовлена як науково-пізнавальними, так і практичними чинниками і, в першу чергу, необхідністю вивчення й узагальнення ряду важливих подій міжнародного життя кінця 80–90-х років ХХ ст. Звільнившись від комуністичних режимів в 1989–1990 рр., східноєвропейські держави поставили перед собою однакову мету – демократію та ринкову економіку, й розпочали радикальні суспільно-політичні й соціально-економічні перетворення.

Метою статті є проаналізувати політично-правові зміни та процес законодавчого забезпечення становлення демократії в Чехословаччині в 1989–1991 рр.

Поставлена мета досягається в ході вирішення таких завдань:

- проаналізувати політико-правові перетворення в Чехословаччині 1989–1991 рр. та визначити їх законодавче забезпечення після «оксамитової революції»;
- розглянути організаційно-правові заходи щодо створення основ демократичного режиму.

Аналізу «оксамитової революції» листопада 1989 р., її ходу, рушійним силам у Чехословаччині присвячено значний масив літератури, пе-